

ŞİNASI ÖZTÜRK

YENİ KÖY SOSYOLOJİSİ TARTIŞMALARI

KÜRESELDEN YERELE TARIM POLİTİKALARI VE YOKSULLUK

DOĞU KİTABEVİ

Doğu Kitabevi - 72
Sosyologca Kitapları Dizisi - 42

Sosyologca Kitapları Dizisi Yayın Yönetmeni
Ertan Eğribel-Ufuk Özcan

Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni
Atilla Ceylan

T.C
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Sertifika No:
16997

Baskı-Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd.Şti.
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok No: 244
Topkapı/İSTANBUL
Tel: 0212 576 01 36

1. Baskı: Mayıs 2014

Bu kitabın tüm yayın hakları Doğu Kitabevi'ne aittir.
Tanıtım için yapılacak alıntılar dışında tüm alıntılar ve görseller
Kültür Bakanlığı Telif Hakları Sözleşmesi
geređi yayınevinin iznini gerektirir.

ISBN: 978-605-5296-67-4

Doğu Kitabevi
Cağaloğlu Yokuşu, Narlıbahçe Sokak, No: 6 Cağaloğlu İstanbul
Tel: 0212 527 29 26 Faks: 0212 527 29 26

www.dogukitabevi.com

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
1. KÜRESELLEŞME, YENİDÜNYA DÜZENİ, NEO-LİBERAL EKONOMİ POLİTİKALARI VE YOKSULLUK	11
Yoksulluk	12
Kalkınma Kuramları	14
Küreselleşme ve Yenidünya Düzeni	16
Neo-Liberalizm	18
Yapısal Uyum Programları	21
Aile ve Yoksulluk	23
Yoksullukla Mücadele İçin Öneriler	24
2. KÜRESELDEN YERELE TARIM POLİTİKALARI	27
Temel Yaklaşımlar	29
Türkiye’de Durum	33
Tartışma: Tarım Politikaları ve Küreselleşme	34
3. KIRSAL YOKSULLUK VE NEO LİBERAL EKONOMİ POLİTİKALARI	41
1. Giriş	41
2. Tarım ve Yoksulluk Tartışmaları	44
3. Yoksulluğun Ölçülmesi	47
4. Dünya’da Yoksulluk ve Tarım	47
5. Kırsal Kalkınma ve Yoksulluk	50
6. Türkiye’de Yoksulluk ve Tarım	59
7. Sonuç ve Tartışma	68
4. 24 OCAK KARARLARI, NEO-LİBERAL POLİTİKALAR VE TÜRKİYE TARIMI	73
24 Ocak Kararları	73

24 Ocak Kararlarının Tarım Üzerindeki Etkileri	78
Tarım Destek Politikaları ve Ürün Destekleri	79
Enflasyon, Gsmh ve İşsizlik	81
Tarım ürünleri İhracat ve İthalatı	86
Özelleştirme	89
Sonuç ve Tartışma	90

5. KÜRESEL VE ULUSAL POLİTİKALARIN YEREL TARIM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: MUĞLA KÖYLERİ ÖRNEĞİ	93
Giriş	93
I. Uluslararası Kuruluşlar ve Türk Tarım Politikası	98
II. Araştırma Bulguları	102
III. Tartışma ve Sonuç	108

6. TARIM POLİTİKALARI VE TARIMSAL FAALİYETLERİN DEĞİŞİMİ: MUĞLA KÖYLERİ ÖRNEĞİ	111
1. Giriş	111
2. Materyal ve Yöntem	112
3. Araştırma Bulguları	113
4. Sonuç ve Tartışma	137

7. YOKSULLAŞAN KÖYLER: MUĞLA KÖYLERİNDE BİR ARAŞTIRMA	141
1. Giriş	141
2. Materyal ve Yöntem	143
3. Araştırma Bulguları	144
4. Sonuç ve Tartışma	170

8. KIRSAL KALKINMA YAKLAŞIMLARI VE KÜÇÜK META ÜRETİMİ	183
1. Giriş	183
2. Kırsal Kalkınma Yaklaşımları	184
3. Küçük Meta Üretimi ve Tarım	193
4. Sonuç ve Tartışma	195

Makalelerin Listesi	200
Kaynakça	201

Kızım Damla'ya

ÖNSÖZ

Bu kitap 2004 ve 2014 yılları arasında yayınlanmış küreselleşme, neo-liberalizm, tarım politikaları ve yoksulluk konuları ile ilgili makalelerden oluşmaktadır. Bu dönem içerisinde yapılan uygulamalı çalışmalar ve bu çalışmaların sonuçları ve kuramsal tartışmalar bu kitaptaki makalelerin temelini oluşturmaktadır.

Makaleler, konuların kapsamına göre sıralanmıştır. Bu amaçla, öncelikle, küreselleşmeyi, sonrasında neo-liberal ekonomi politikalarını, tarım politikalarını ve son olarak konu ile ilgili yapılan uygulamalı çalışmalar gelecek şekilde sıralama yapılmasına özen gösterilmiştir. Ancak bazı makaleler, yukarıda sıralanan konuları birden fazlasını da içermektedir. Yazarların sıralamasını başka şekilde de yapmak mümkündür ancak pratik olması nedeni ile yukarıda bahsedilen ölçütler tercih edilmiştir. Bu nedenle her bir makale bir bölüm oluşturacak şekilde sıralanmıştır.

Bu derlemenin oluşması fikri Ertan Eğribel tarafından önerildi ve kitabın oluşumu aşamalarında değerli önerileri ile yönlendirici ve destekleyici olur. Kitabın oluşturulması sürecinde Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyoloji Bölümü yüksek lisans öğrencisi Mirace Karaca düzeltmeler ve önerileri ile katkıda bulundu. Bu anlamda her ikisine de yürekten teşekkür ederim. Son olarak, eşim Pınar ve kızım Damla'ya her zaman olduğu gibi bu çalışmada da her türlü yardımlarını ve sabırlarını eksik etmedikleri için teşekkür ederim.

Bu kitap için makaleler yeniden gözden geçirilmiş, bazı hatalar giderilmiş, gerekli görülen verilerde güncelleme yapılmıştır. Kitabın bölümler ve içerikleri aşağıdaki gibi düzenlenmiştir:

Kitabın ilk bölümü, "Küreselleşme, Yeni Dünya Düzeni, Neo-Liberal Ekonomi Politikaları ve Yoksulluk", 2004 yılında 4. Aile Şurası'nda sunulmuş ve yayınlanmış makaleden oluşmuştur. Bu bölümde yoksulluk,

kalkınma kuramları, küreselleşme, yenedünya düzeni, neo-liberalizm, yapısal uyum programları, yoksulluk gibi olgular ve kavramlar tartışılmıştır. Son olarak da yoksullukla mücadele için kısa bir öneri listesi sunulmuştur. Bu bölümde, yoksulluk ve yoksulluğun nedenleri, sadece ülke içi dinamiklerle değil daha geniş bir yaklaşımla küreselleşme, neo-liberal ekonomi politikaları ve yenedünya düzeni gibi kavramlar ve anlayışlar çerçevesinde ele alınarak, işsizlik, ücret ayarlamaları ve sendikasılaştırma ve bu olguların aile kurumu üzerindeki etkileri çerçevesinde tartışılmıştır.

İkinci bölüm, “Küreselden Yerele Tarım Politikaları”, 2007 yılında *Ege Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*’nde yayınlanmış makaleden oluşmuştur. Bu yazıda tarım politikaları neo-liberalizm ve küreselleşme çerçevesinde ulusal tarım politikalarını da içerecek şekilde, kırsal kalkınma kuramları çerçevesinde tartışılmıştır. Tarım, tarımsal üretim, tarım politikaları ve bunların sosyo-ekonomik sonuçları, gerek kalkınmasını tamamlamış gerekse kalkınmakta olan ülkelerin en önemli konularından birini oluşturmaktadır. Özellikle son yıllarda “yenedünya düzeni” ile oluşturulmak istenen “küresel” ilişkiler, toplumsal hayatın ve ekonominin diğer alanlarında olduğu gibi tarım sektöründe de yeniden paylaşımı ve kimin neyi ne zaman üreteceğini yönlendirmeye çalışmaktadır. Bu açıdan bakıldığında da yerel üretim yapan tarım sektörü de bu değişimden ve oluşumdan etkilenmektedir. Özellikle son 25 yılda dünya genelinde uygulanan neo-liberal ekonomi politikalarının Türkiye’de uygulanan tarım politikaları üzerinde bir etkisi olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Üçüncü Bölüm, “Kırsal Yoksulluk ve Neo-liberal Ekonomi Politikaları”, 2008 yılında *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*’nde yayınlanan makaleden oluşmaktadır. Bu çalışmada kırsal değişim, kırsal kalkınma, yapısal değişim programları ve tarım politikaları, neo-liberalizmin etkileri ve kırsal yoksulluk çerçevesinde tartışılmıştır. Ayrıca yoksulluk ölçümleri makalede ana konuya açıklık getirmek için yeniden ele alınmıştır.

Dördüncü Bölüm, 2008 yılında *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*’nde yayınlanan “24 Ocak Kararları, Neo-Liberal Politikalar ve Türkiye Tarımı”. Başlıklı makaleden oluşmaktadır. Bu yazının konusu neo-liberal ekonomi politikalarının 24 Ocak Kararları sonrası Türkiye’de uygulanmasını ve bu kararlar sonrasında uygulanan ekonomi politikalarının Türkiye tarımını nasıl etkilediğini tartışmayı hedefle-

mektedir. Neo-liberal ekonomi politikaları, hazırlayan koşullar, düşünsel temelleri ve söylemlerinin kısaca özetlenmesinden sonra, bu politikaların 1980 sonrası dönemde Türkiye’de uygulanması sonucunda tarımsal gelişme, tarımsal üretim, ihracat-ithalat, işsizlik, özelleştirme ve tarım destek politikaları gibi konularda ortaya çıkan durumlar ele alınıp tartışılmıştır.

Beşinci Bölüm, 2009 yılında *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*’nde yayınlanan “Küresel ve Ulusal Politikaların Yerel Tarım Üzerindeki Etkisi: Muğla Köyleri Örneği” başlıklı makaleden oluşmaktadır. Bu yazıda 1980 sonrası uygulanan Neo-liberal ekonomi politikalarının genelde Türk tarımına, özelde ise araştırma yapılan Muğla köyleri ve tarımına olan etkileri tartışılmaktadır. Çalışma için Muğla’dan seçilmiş on köyde yapılan alan araştırması sonucunda elde edilen bilgilerden hareketle, küresel ve ulusal ekonomi politikalarının etkisi ele alınmıştır. Bu amaçla uluslararası kuruluşlar tarafından alınan kararların ulusal düzeyde uygulanması sonucunda yerel tarım, kırsal kalkınma ve kırsal değişim üzerindeki etkileri Muğla’dan seçilen on köy üzerinden tartışılmıştır.

Altıncı Bölüm, 2010 yılında *Ege Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*’nde yayınlanan “Tarım Politikaları ve Tarımsal Faaliyetlerin Değişimi: Muğla Köyleri Örneği” adlı makaleden oluşmaktadır. Beşinci bölümde, daha çok uygulanan ekonomi politikalarının genel olarak tarım üzerinde etkileri tartışılırken bu bölümde, tarımsal faaliyetler üzerindeki etkilerine odaklanmıştır. Özellikle 1980 sonrası uygulanan tarım politikalarının tarımsal faaliyetlerde ne gibi değişikliğe yol açtığını anlamak için Muğla köylerinde yapılan bir araştırmanın sonuçları üzerinde durulmuştur. Köylerde yapılan mülakat ve odak grup görüşmeleri sonucunda elde edilen veriler, tarımsal üretimde ve faaliyetlerde ortaya çıkan değişimleri ve bu değişimin nedenleri, diğer nedenlerin yanı sıra, küresel ve ulusal olarak değişen tarım politikaları ile ilintili olarak tartışılmıştır. Araştırma bulguları, son 30 yıllık süreç içerisinde özellikle küresel ve ulusal düzeyde uygulanan tarım politikalarının ve pazar koşullarının örneklem olarak alınan köylerin tarımsal faaliyetlerinde önemli değişikliklere yol açtığı yönündedir. Bu etkiler üretilen ürünlerin türünün değişmesi ve tarımsal faaliyetlerin azalması olarak iki farklı sonuç çerçevesinde yorumlanabilir.

Yedinci Bölüm, 2014 yılında *Sosyologca Dergisinde* yayınlanan, “Yoksullaşan Köyler: Muğla Köylerinde Bir Araştırma” adlı makaleden oluşmaktadır. Bu çalışmada, kırsal yoksulluk konusu uygulamalı araştırma

sonucu elde edilen bilgiler üzerinden tartışılmıştır. Araştırma sonucunda ortaya çıkan temel sonuç; araştırma yapılan köylerde, son yıllarda uygulanan tarım politikaları, küresel ve yerel pazar ilişkileri ve yaşlılık nedeni ile tarımsal üretimin azaldığı bunun sonucunda da başka gelir kaynağı ve iş alanı bulamayan hanelerin yoksullaştığı ve/veya yoksulluklarının arttığı yönündedir.

Son Bölüm, 2009 yılında Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nde yayınlanan "Kırsal Kalkınma Yaklaşımları ve Küçük Meta Üretimi" isimli makaleden oluşmaktadır. Bu çalışma son günlerde dünya genelinde artan yoksulluk ve açlık tehlikesinin yeniden gündeme getirdiği kırsal kalkınma ve kırsal değişim konusunda genel kuramları özetleyerek tartışmayı amaçlamıştır. Bu amaçla, üç yaklaşım grubu; sistem yaklaşımları, karar alma yaklaşımları ve tarihsel-yapısalcı yaklaşımlar temel özellikleri ile tartışılmıştır. Son olarak küçük meta üretimi bu yaklaşımlar çerçevesinde incelenmiştir.

1. KÜRESELLEŞME, YENİDÜNYA DÜZENİ, NEO-LİBERAL EKONOMİ POLİTİKALARI VE YOKSULLUK¹

Günümüzde, yoksulluk gibi temel toplumsal sorunları incelemek ve gerekli çözümler üretmek için sadece o bölgenin ya da o ülkenin iç dinamiklerine yoğunlaşmak yeterli değildir. Bu nedenle yoksulluk da daha geniş “küresel” bir yaklaşım olmadan yeterince anlaşılamaz. Türkiye’de yoksulluğun nedenleri incelenirken ve çözüm önerileri üretirken “küresel” dinamikler ve bu dinamiklerin ülke ve bölgede üzerinde etkilerinin de incelenmesi bir zorunluluktur. Küreselleşme çok farklı boyutlarda etkisini göstermektedir. Bunlardan en önemlisi ekonomik küreselleşme-
dir ve küreselleşmenin bu boyutu farklı bölgeleri ve farklı ülkeleri farklı biçimlerde etkilemektedir. Bu etki, o bölge veya ülkenin dünya sistemi içerisindeki ekonomik, politik ve kültürel konumu ile yakından ilgilidir. Kimi ülkeler “küreselleşen” ilişkilerden daha çok yararlar sağlar, kimi ülkeler de zarar görmektedir. Bu etki farklılığı sadece ülke bazında değil aynı zamanda bir ülke veya bölgede farklı toplumsal sınıfları da farklı biçimlerde etkilemektedir. Özellikle ekonomik anlamda küreselleşme ve buna neden olan “yeniden yapılanmayı” amaçlayan neo-liberal ekonomi politikaları pek çok gelişmekte olan ülkeyi ve ülke halklarını olumsuz etkilemiştir. IMF, Dünya Bankası ve uluslararası kredi kuruluşlarının zorlaması ile uygulanan pazar ekonomisi, özelleştirme ve ihracata yönelik kalkınma modelleri gelişmekte olan ülkelerin hemen hepsinde işsizliğin artmasına, ücretlilerin gerçek gelirinin düşmesine ve gelir dağılımındaki dengesizliğinin artmasına neden olmuştur. Bu durumdan en çok etkilenen toplumun en küçük birimi ailedir. Böylece bu ülkelerde yoksulluk

¹ Öztürk, Şinasi. (2004). “Küreselleşme, Yeni Dünya Düzeni, Neo-Liberal Ekonomi Politikaları ve Yoksulluk”. IV. Aile Şurası: 2000’li Yıllarda Yoksulluk ve Yoksulluk Araştırmaları Komisyonu Bildirileri.

2. KÜRESELDEN YERELE TARIM POLİTİKALARI¹

Tarım sektörü, kalkınmışlık düzeyi ne olursa olsun tüm ülkeler için hem ekonomik hem de siyasi olarak önem taşımaktadır. Gerek gıda maddelerinin üretimi gerekse endüstriye hammadde üreten tarım sektörü bu yönleri ile hem kendi bünyesinde (tarım sektörü) hem de diğer sektörlerde istihdam yaratmaktadır. Tarım sektörü ülke nüfusunun beslenmesini sağlaması, milli gelire ve istihdama katkı sağlaması, sanayi sektörünün hammadde ihtiyacını karşılaması, sanayiye sermaye aktarması, ihracata doğrudan ve dolaylı katkıda bulunması gibi nedenlerden dolayı ülke ekonomilerinde vazgeçilmez bir sektördür (Tekinel: 2004). Bu nedenlerle bütün ülkeler tarım sektörlerinin gelişmesi için ekonomik ve sosyal politikalar üretmektedir.

Kırsal kesim ile ilgili tartışmalar özellikle son 30 yıldır konu ile ilgili çevrelerde gündem oluşturmaktadır. Özellikle Dünya Bankası'nın ve Birleşmiş Milletlere bağlı kuruluşların kalkınma planlarında "yeni strateji" önerilerinden sonra kırsal-tarımsal kalkınma konusunda araştırmalar ve tartışmalar artmıştır. Kırsal kesime yönelik bu çalışmaların temel konularını genellikle gelir dağılımındaki eşitsizliğin azaltılması, istihdam, yoksulluk ve dengeli paylaşım oluşturmıştır. Kırsal kalkınmanın son 30 yılda birçok araştırmacının temel araştırma konusu olmasının en önemli nedenlerinden bir tanesi, dünya nüfusu içerisindeki yoksulların büyük çoğunluğunun kırsal kesimde yaşaması, ikincisi ise kırsal kesimde, özellikle tarım alanında, yapılacak üretimin ve verimliliğin arttırılmasının amaçlanmasıdır.

¹ Öztürk, Şinasi. (2007). "Küreselden Yerele Tarım Politikaları". *Ege Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*. Sayı: 18, syf. 105-125.

3. KIRSAL YOKSULLUK VE NEO LİBERAL EKONOMİ POLİTİKALARI¹

1. GİRİŞ

Yoksulluk, tarih boyunca tüm toplumlarda farklı biçimlerde de olsa önemli sorunlardan biri olmuştur. Her toplumun belirli bazı ölçütlere göre tabakalaşmış olması nedeni ile de kimi gruplar ya da topluluklar bu tabakalaşmanın ya da sınıflaşmanın altında yer almak durumunda kalmıştır. Bu tabakalaşmanın altında yer alan sınıflar “yoksullar” olarak tanımlanmıştır.

Alt sınıflarda yer alan insanlar, toplumca arzulanan şeylerden yoksun olanlar ya da diğerlerine oranla daha az sahip olanlardır. Arzulanan şeylerden (para, gelir, mülk gibi somut olarak ölçülebilen şeyler yanı sıra saygınlık, kariyer veya eğitim gibi soyut şeyler de olabilmektedir) yoksun olanlar yoksul olarak toplumsal hiyerarşinin altında yer almıştır. Buna karşın varsıl olan gruplar, tabakalar veya sınıflar sadece toplumca arzulanan değerlere daha çok sahip olanlar değil aynı zamanda bu değerlerin, maddi ve/veya manevi, kontrolünü de ellerinde tutarlar. Örneğin toplum içerisindeki kurallar, normlar, toplum için neyin iyi, neyin kötü olduğu, genellikle hiyerarşinin üstünde bulunan gruplar, tabakalar veya sınıflar tarafından belirlenir (Öztürk, 2004).

Genel olarak, yoksulluk, bir ülkenin gelişmişlik seviyesi ile yakından ilişkilidir. İstisna olan ülkeler dışında, azgelişmiş ülkelerde yoksulluk oranı nüfusun % 40 ile % 80'i arasında ve gelişmekte olan ülkelerde ise % 40'ın altındadır. Birleşmiş Milletler Örgütü'nün yoksullukla ilgili raporlarında yoksulluk yapısal ve geçici olarak ikiye ayrılmaktadır. Yapısal yoksulluğun kaynağı olarak ülkenin sosyo-ekonomik ve politik yapısı

¹ Öztürk, Şinasi. (2008). “Kırsal Yoksulluk ve Neo-liberal Ekonomi Politikaları.” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. <http://www.sosyalarastirmalar.com/> Volume: 1, Issue: 5, Fall 2008, syf. 605-634.

4. 24 OCAK KARARLARI, NEO-LİBERAL POLİTİKALAR VE TÜRKİYE TARIMI¹

Bu çalışma son 30 yıldır tüm dünyayı etkileyen neo-liberal ekonomi politikalarının Türkiye’de 24 Ocak 1980 Kararları ile birlikte bu kararların Türkiye tarımını nasıl etkilediğini tartışmayı hedeflemektedir. Neo-liberal ekonomi politikaları ve söylemlerinin kısaca özetlenmesinden sonra, bu politikaların 1980 sonrası dönemde Türkiye’de uygulanması sonucunda tarımsal gelişme, tarımsal üretim, ihracat-ithalat, işsizlik, özelleştirme ve tarım destek politikaları gibi konularda ortaya çıkan durumlar ele alınıp tartışılmıştır.

24 OCAK KARARLARI

24 Ocak Kararları, Türkiye’nin küresel pazara eklemlenmesini simgeleyen önemli bir dönüşüm noktasıdır. Genel olarak 24 Ocak Kararları konusunda iki farklı görüşten bahsetmek mümkündür. Birincisi, Türkiye’nin kapılarını dünyaya açan ve çağı yakalamak adına bir fırsat ve bir devrim olarak nitelendiren görüş. İkincisi ise Türkiye’yi tek taraflı ve tam olarak yabancı sermayeye açan, tarım, sanayi ve ticaret alanlarında ulusal hedeflerden uzaklaşılmasına neden olan uyum programlarını içeren politikalar olarak tanımlayan görüş. Bu yazıda daha çok ikinci görüş temel alınarak 24 Ocak Kararlarının tarım sektörü üzerindeki etkileri tartışılacaktır.

1970’li yıllarda başlayıp 1980’li yıllarda hız kazanan ve teknolojik gelişmeler yardımıyla siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda dünyayı tek bir

¹ Öztürk, Şinasi, Fethi Nas, Ergün İçöz. (2008). “24 Ocak Kararları, Neo-Liberal Politikalar ve Türkiye Tarımı”. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı: 1/2, syf: 15-32.

5. KÜRESEL VE ULUSAL POLİTİKALARIN YEREL TARIM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: MUĞLA KÖYLERİ ÖRNEĞİ¹

GİRİŞ

Bu çalışmanın temel amacı genelde yerel küçük üretimin ve özelde Baile tarımcılığının küresel ve ulusal boyutta alınan politik kararlardan nasıl etkilendiğini Muğla’da seçilen on köy örneğinde tartışmaktır. Genel olarak kırsal değişimi ve kırsal kalkınmayı etkileyen uluslararası politikalar, bunun ulusal boyutu ve alınan ulusal kararların yerel düzeyde etkilerinin incelenmesi hedeflenmiştir. Diğer bir deyişle bu çalışma, örneklem alınan 10 Muğla köyünde son 25–30 yılda yaşanan değişimlerin ulusal ekonomi politikalar ve uluslararası düzlemde alınan tarım ile ilgili kararlardan ne şekilde etkilendiğini saptamaya yönelik bir deneme niteliğindedir. Muğla’ya bağlı 10 köyde yapılan araştırma sonucunda elde edilen veriler üzerinden küresel ve ulusal tarım politikaları ve etkileri tartışılmıştır.

Merkez ülkelerce kurulan uluslararası kuruluşların önerileri doğrultusunda alınan kararlar ile bu kararların az gelişmiş olan ülkelerin politik, sosyal ve ekonomik yapılarına ve özellikle tarımsal üretim alanındaki etkilerine, Muğla Köyleri örneğinden hareketle araştırma yapılmıştır. Çalışma, temel olarak Bağımlılık Teorisinden hareketle yapılmış ve bu düşünce yapısı üzerine oluşturulmuştur. Bağımlılık teorisinin başlıca savunucuları olan A.G. Frank, I. Wallerstein ve S. Amin az gelişmiş olan ülkelerin, gelişmiş kapitalist ülkelerin uydusu veya periferisi olduğu argümanı üzerine durmaktadırlar.

Frank’a göre, az gelişmiş olan ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasındaki ilişkiler süregelen tarihsel ilişkilerin bir ürünüdür. Bu ilişkiler, kapitalist

1 Öztürk, Ş., F. Nas, P. Öztürk, E. İçöz, F. Çalış, S. Özdemir, E. Kaygısız. (2009). “Küresel ve Ulusal Politikaların Yerel Tarım Üzerindeki Etkisi: Muğla Köyleri Örneği”. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (<http://sbe.gantep.edu.tr>). 2009 8(1):157-177.

6. TARIM POLİTİKALARI VE TARIMSAL FAALİYETLERİN DEĞİŞİMİ: MUĞLA KÖYLERİ ÖRNEĞİ¹

1. GİRİŞ

Kırsal kalkınma ve değişme son yıllarda küresel boyutta önemi gittikçe artan konuların başında gelmektedir. Özellikle tarım alanında ortaya çıkan değişimler ve bunların yol açtığı sorunlar daha çok araştırmanın bu konu üzerine yoğunlaşmasını sağlamıştır. Küresel boyutta uygulanan ve uygulanması istenen tarım politikaları bu değişimin ana nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Özellikle Dünya Ticaret Örgütü, IMF, Dünya Bankası, Avrupa Birliği ve benzer uluslararası kuruluşların merkez ülkeler ve çok uluslu şirketler yararına uygulamak istedikleri ve önemli oranda da uygulattıkları tarım politikalarının ulusal ve yerel tarım üreticilerini genel olarak olumsuz etkilediği birçok araştırmada ortaya çıkmıştır.

Bu çalışma, Muğla'da seçilen 10 köyde yapılan araştırmada tarımsal üretimde son 25-30 yıl içerisinde ortaya çıkan tarımsal faaliyetlerdeki değişiklikleri incelemeyi hedeflemektedir. Bu amaçla köylerde yapılan mülakat ve odak grup görüşmeleri sonucunda elde edilen veriler, tarımsal üretim faaliyetlerinde ve miktarlarında ortaya çıkan değişim nedenlerini, örneklem alınan köyler üzerinden tartışmayı hedeflemektedir.

Çalışma sonucunda elde edilen bilgiler, hem küresel hem de ulusal alanda değişen tarım politikaları ve neo-liberal ekonomi-politikalarının araştırmanın yapıldığı Muğla köylerinde tarımsal faaliyetleri ne şekilde etkilediğini göstermesi açısından önemlidir. Bu açıdan bakıldığında, parçanın bütün içerisindeki yerini de dikkate alan bu çalışma, özellikle son yıllarda giderek artan küreselleşme ve etkileri tartışmalarına katkıda bulunacaktır. Bu nedenle, bu çalışmanın hem küresel, hem ulusal ve hem

¹ Öztürk, Şinasi. (2010). "Tarım Politikaları ve Tarımsal Faaliyetlerin Değişimi: Muğla Köyleri Örneği". *Ege Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*. Sayı: 22, syf. 39-68.

7. YOKSULLAŞAN KÖYLER: MUĞLA KÖYLERİNDE BİR ARAŞTIRMA¹

1. GİRİŞ

Günümüzün en önemli sorunlarından birisi küresel düzeyde yaşanan açlık ve yoksulluktur. Dünya tarihinde olmadığı kadar çok üretimin yapıldığı ve zenginliğin yaratıldığı çağımızda bir o kadar da yoksulluk yaratılmaktadır. Dünyada bir milyanın üzerinde insan açlık ile doğrudan karşı karşıyadır. Yoksullukla mücadele edenlerin sayısı ise iki milyarı geçmektedir.

Yoksulluğun çok farklı nedenleri bulunmaktadır. Bunlar kişisel ve sistemik olarak iki gruba ayrılabilir. Kişisel nedenler içerisinde genel olarak bireyin tercihleri dahil edilmektedir. Sistemik nedenler ise yerel, ulusal ve küresel uygulanan ekonomi-politikalar olarak adlandırılabilir.

Yoksulluk değişik boyutları ile incelenebilir. Bunlardan bir tanesi kent ve kırsal yoksulluğudur. Genel olarak yoksulluk çalışmalarının büyük çoğunluğu kentsel yoksulluk üzerinde durmaktadır. Oysa dünya genelinde yoksulların % 70'i kırsal alanda yaşamaktadır. Yoksulluk çalışmalarının kırsal-kent farklılaşması son yıllarda yapılan çalışmalar arasında gittikçe daha fazla önem kazanmaya başlamıştır. Yoksullukla ilgili açıklamalarla birlikte, zaman içerisinde yoksulluğun kırsal temelli tanımlaması ve yoksulluk tartışmalarında farklı yaklaşımlar artmaya başlamıştır.

Türkiye’de de durum çok farklı değildir. Türkiye nüfusunun % 30’u kırsal yaşamaktadır. Zaman içerisinde bu oran kırsaldan kente göç nedeni ile düşmeye devam edecek gibi görünmektedir. Türkiye’de kentsel yoksulluk oranı % 10 civarında iken kırsal yoksulluk oranı yaklaşık % 35 civarındadır. Türkiye ortalaması ise yaklaşık % 15 civarındadır. Bu rakamlar

¹ Öztürk, Şinasi. (2014). “Yoksullaşan Köyler: Muğla Köylerinde Bir Araştırma”. *Sosyologca*. Sayı 8, Temmuz.

8. KIRSAL KALKINMA YAKLAŞIMLARI VE KÜÇÜK META ÜRETİMİ¹

1. GİRİŞ

Son 30 yıldır gittikçe artan bir yoğunlukta yaşanan küreselleşme ve neo-liberal ekonomi politikalarının yaygın olarak kullanılması küresel boyutta birçok konuda değişikliklere ve dönüşümlere yol açmıştır. Bu değişimlerin en başında ise kırsal alanda yaşayan insanların küresel pazar ve küresel boyutta alınan kararlardan etkilenmelerini saymak yanlış olmaz. Küresel boyutta değişiklikler kültürel, sosyal ve ekonomik boyutları ile kırsal alanda yaşamı önemli boyutta etkilemiştir. Bu etkiler kırsal alanda üretimi biçimi ve üretim ilişkilerini de değiştirmeye başlamıştır.

Daha çok geçimlik üretim yapan yığınlar, uygulanan politikalar sonucunda ya pazar için üretim yapmaya başlamış ya da üretim faaliyetlerini bırakarak kente göç etmek zorunda kalmıştır. Bu durum aynı zamanda yoksulluğun yanı sıra açlık, kırdan kente göç, kentleşme sorunu, suç oranlarının kentte artması vb. sonuçları da beraberinde getirmiştir.

Özellikle son 2-3 yıldır küresel boyutta daha da derinleşen yoksulluk ve açlık bir anlamda uygulanan bu politikaların sonucudur. Küresel iklim değişiklikleri, tarımsal ürünlerin yakıt amaçlı kullanılması vb. nedenler ile birlikte, yığınların geçimlik üretimini bırakması ve pazara eklemlenmeleri ve daha çok para ekonomisine bağımlı kalmaları yoksulluğun ve açlığın artmasında etkin olmuştur.

Son yıllarda küresel boyutta yaşanan yoksulluk ve açlık gibi konular ve bu konulara alınmak istenen önlemler kırsal kalkınma kuramlarının yeniden gündeme gelmesine yol açmıştır. Bu nedenle bu çalışma kırsal kalkınma kuramlarını ve buna bağlı olarak Küçük Meta Üretimini (KMÜ) özetleyerek tartışmayı amaçlamıştır.

¹ Öztürk, Şinasi. (2009). "Kırsal Kalkınma Yaklaşımları ve Küçük Meta Üretimi". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt: 9, Sayı 2: 173-188.